

Psychological examination of the concept of non-violence in the thought and poetry of Khurasani and Iraqi styles, focusing on Rudaki and Rumi's Masnavi-i Ma'navi

Sakineh Khodadadi Karimvand¹ , Omidvar Malmoli² , Seyyed Ali Sohrabnejad³

1. Ph.D Candidate in Persian Language and Literature, Izeh Branch, Islamic Azad University, Izeh, Iran. E-mail: literature700@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Izeh Branch, Islamic Azad University, Izeh, Iran. E-mail: Malmoliomidvar@yahoo.com

3. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Izeh Branch, Islamic Azad University, Izeh, Iran. E-mail: Seyedali.sohrabnejad@yahoo.com

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received 07 March 2025

Received in revised form

04 April 2025

Accepted 10 May 2025

Published Online 22

December 2025

Keywords:

anger,
Masnavi Mawlana,
(Masnavi-i Ma'navi),
literature and
psychology,
empathy,
culture of peace

ABSTRACT

Background: The examination of the concept of non-violence in Persian literature, particularly in Khurasani and Iraqi poetry, reveals deep connections between human and cultural principles. Many studies have analyzed literature in general, often neglecting the relationship between psychological principles and literary themes in this context. These research gaps highlight the need for deeper investigations in this area to achieve a better understanding of social and psychological issues through literature.

Aims: The aim of this study was to explore and analyze the concept of non-violence in Khurasani and Iraqi poetry, specifically in the works of Rudaki and Rumi, and its impact on the social and psychological understanding of the audience.

Methods: This qualitative research employed thematic analysis. The study's community comprised selected poems from two prominent Persian poets, Rudaki and Rumi, as well as theories from reputable psychologists regarding anger and violence. Purposeful sampling was utilized, focusing on poems related to non-violence and human and social analyses. Criteria for sample selection included content richness, thematic diversity, and the poems' influence on social thought. Data were analyzed using qualitative content analysis methods.

Results: The findings indicate that the themes of love, empathy, and non-violence in the poetry of Rumi and Rudaki have profound effects on social attitudes and behaviors. Data analysis reveals that these poems can serve as positive behavioral models, contributing to the reduction of violence and social tensions. Furthermore, the connection between love and the reduction of aggressive behaviors is particularly evident in Rumi's poetry, demonstrating the positive influence of literature on human behavior.

Conclusion: Based on the results of this study, it can be inferred that literature can play a key role in shaping a culture of peace and coexistence. By promoting human values through literature, it is possible to improve social relationships and reduce violent behaviors in communities. These findings serve as a foundation for future research in the fields of literature and social psychology.

Citation: Khodadadi Karimvand, S., Malmoli, O., & Sohrabnejad, S.A. (2025). Psychological examination of the concept of non-violence in the thought and poetry of Khurasani and Iraqi styles, focusing on Rudaki and Rumi's Masnavi-i Ma'navi. *Journal of Psychological Science*, 24(154), 167-186. [10.52547/JPS.24.154.167](https://doi.org/10.52547/JPS.24.154.167)

Journal of Psychological Science, Vol. 24, No. 154, 2025

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.24.154.167](https://doi.org/10.52547/JPS.24.154.167)

✉ **Corresponding Author:** Omidvar Malmoli, Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Izeh Branch, Islamic Azad University, Izeh, Iran.

E-mail: Malmoliomidvar@yahoo.com, Tel: (+98) 9163920024

Extended Abstract

Introduction

The concept of non-violence has gained increasing attention in various fields, including psychology, sociology, and literature. Non-violence not only serves as a moral principle but also as a practical approach for conflict resolution and social cohesion. In the realm of literature, poetry often embodies profound insights into human emotions and relationships, making it a powerful medium for exploring themes of peace, love, and empathy (Legette et al., 2023). This study focuses on the examination of non-violence within the context of Persian poetry, particularly in the works of two prominent poets, Rudaki and Rumi, who represent the Khurasani and Iraqi poetic traditions, respectively.

Rudaki, often hailed as the "father of Persian poetry," laid the foundations for poetic expression in the Persian language during the 10th century. His works emphasize themes of love, friendship, and the human experience, which resonate deeply with the ideals of non-violence (Ghani, 2010). Rumi, a 13th-century mystic and poet, further elaborates on these themes in his magnum opus, the *Masnavi-i Ma'navi*. His poetry transcends mere artistic expression, serving as a spiritual guide that emphasizes love and compassion as essential components of human existence (Mawlānā Rūmī, 2004).

The interplay between literature and psychology offers a rich framework for understanding how poetic expressions can influence social behaviors and attitudes. Psychological theories, such as those posited by Bandura (1977) regarding social learning and the importance of observational learning, provide a lens through which the impact of poetry on behavior can be analyzed. Bandura's work underscores that individuals can learn and model positive behaviors through exposure to inspiring narratives and characters in literature.

Moreover, research indicates that literature can significantly affect attitudes and behaviors related to violence and aggression. For instance, studies have shown that exposure to narratives that promote empathy and non-violent conflict resolution can lead to more compassionate behaviors in readers (Green &

Brock, 2000). By engaging with the poetic forms of Rudaki and Rumi, readers may internalize messages of love and non-violence, thereby contributing to a culture of peace.

Despite the rich historical context and the psychological implications of Persian poetry, there remains a gap in scholarly research focusing specifically on the themes of non-violence within the works of these poets. This study aims to bridge this gap by conducting a qualitative thematic analysis of selected poems, exploring the psychological dimensions of non-violence, love, and empathy, and their potential effects on social behavior.

In summary, this research seeks to provide insights into how the poetry of Rudaki and Rumi not only reflects cultural values but also serves as a tool for promoting non-violence and empathy in contemporary society. By examining these themes through a psychological lens, the study aims to highlight the significant role literature can play in shaping social attitudes and fostering a more peaceful world.

Method

The present research method is qualitative and consists of thematic analysis, focusing on the examination of literary texts and psychological theories related to the concept of non-violence. This approach leads to a deeper understanding and elucidation of the complex themes present in literary works and their connection to psychological principles. The study community includes the poems of two prominent Persian poets, Rudaki and Rumi, as well as the theories of respected psychologists such as Rogers and Bandura regarding anger and violence. Purposeful sampling was employed, selecting poems that emphasize themes related to non-violence and human and social analyses. The criteria for sample selection included content richness, thematic diversity, and the impact of the poems on social thought. The data were analyzed using qualitative content analysis methods.

Data analysis in this study aimed to achieve a deeper understanding of the concept of non-violence in the poems of Rudaki and Rumi and its connection to psychological theories.

Results

The findings of this study highlight that the themes of love, empathy, and non-violence in the poetry of Rudaki and Rumi have profound effects on social attitudes and behaviors. Specifically, the analysis reveals that these poems act as positive behavioral models, encouraging individuals to adopt compassionate and peaceful interactions, thereby reducing instances of violence and social tension. The study emphasizes that literature has the potential to shape cultural values and norms, reinforcing the idea that poetic expressions can promote a culture of peace and coexistence. Furthermore, the findings suggest that by instilling values of love and empathy, these works can contribute significantly to improving social dynamics and fostering harmonious relationships within communities. Overall, the research illustrates the intricate connection between literary art and social psychology, emphasizing the role of poetry in influencing individual and collective behaviors.

In addition to demonstrating the influence of poetic themes on individual behavior, the study also reveals that the works of Rudaki and Rumi can serve as tools for social learning. By presenting models of positive interpersonal relationships, these poems encourage readers to engage in empathetic and non-violent behaviors. The findings further suggest that the cultural and historical context of these poets enhances the relevance of their messages in contemporary society, making them powerful advocates for non-violence and social harmony.

Moreover, the analysis underscores the importance of integrating literary studies with psychological principles. It indicates that literature can facilitate deeper emotional understanding and foster community resilience, ultimately contributing to the development of a more peaceful society. The study advocates for future research that explores these themes further, potentially extending the analysis to other literary works and cultural contexts. Overall, the findings emphasize the potential of literature, particularly poetry, to act as a catalyst for social change and the promotion of a culture rooted in empathy and compassion.

The findings also highlight the need for educators and policymakers to recognize the value of literature as a medium for promoting social and emotional learning. By incorporating the works of Rudaki and Rumi into educational curricula, educators can cultivate empathy, critical thinking, and a deeper understanding of non-violence among students. This approach not only enriches the educational experience but also equips individuals with the skills necessary to navigate conflicts constructively.

Furthermore, the study suggests that community initiatives centered on literary appreciation can enhance social cohesion. Poetry readings, workshops, and discussions focused on the themes of love and empathy found in these works can foster dialogue and understanding among diverse groups. Such initiatives can serve as platforms for addressing social issues, encouraging participants to reflect on their values and behaviors in relation to the principles articulated in the poetry.

In conclusion, the research emphasizes the multifaceted role of literature in shaping societal attitudes and behaviors. It encourages a broader appreciation of the intersection between literature and psychology, advocating for ongoing exploration of how literary works can inform and inspire efforts toward peace and understanding in various cultural contexts. By acknowledging the transformative power of poetry, society can harness its potential to create a more compassionate and harmonious world.

Conclusion

The objective of this study was to examine and analyze the concept of non-violence in Khurasani and Iraqi poetry, particularly in the works of Rudaki and Rumi, and to assess its impact on the social and psychological understanding of the audience. The findings significantly emphasize the relationship between literature and social behaviors, indicating that the poems of Rumi and Rudaki, through promoting love, empathy, and non-violence, can profoundly influence social attitudes and behaviors. This underscores the notion that literature can serve as an effective tool in shaping social culture. The works of these great poets, presenting beautiful depictions of human relationships and emphasizing human values, remind us that love and empathy are

not only moral principles but also practical foundations for creating peaceful and sustainable communities.

The analysis of the identified themes in the poetry reveals that the promotion of love and friendship can help reduce violent behaviors. Particularly in Rumi's poetry, we observe messages that focus on the formation of positive relationships and human interactions. These poems illustrate that individuals who adopt loving and empathetic behaviors can not only liberate themselves from social tensions but also contribute to improving social conditions. This point emphasizes that literature, especially in cultural and social contexts, can significantly impact attitudes and behaviors.

Furthermore, the findings allow us to understand that literature and poetry, as forms of art, can serve as models for positive behavior and social learning patterns. According to Bandura, learning through observation is one of the most important aspects of social learning. Therefore, the poetry of Rumi and Rudaki can be considered as exemplars of positive human behaviors that can be transmitted across generations and exert influence.

The limitations of the design and execution of this study can relate to several aspects. One of the main limitations is the reliance on personal interpretations of the poems of Rumi and Rudaki. These interpretations may be influenced by various cultural and social contexts, leading to results that may not fully represent all dimensions of the topic. Additionally, limitations in the scope of sampling could also be impactful; if the study community were more comprehensive and included individuals from diverse cultural and social backgrounds, the results might manifest differently.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is derived from the doctoral dissertation of the first author at the Faculty of Psychology, Islamic Azad University, Izeh Branch. In order to uphold ethical principles in this research, efforts were made to ensure that the collection and use of information were based on credible research documents, and proper citations were provided where necessary.

Funding: This study was conducted as a PhD thesis with no financial support.

Authors' contribution: The first author was the senior author, the second were the supervisors and the third was the advisors.

Conflict of interest: the authors declare no conflict of interest for this study.

Acknowledgments: I would like to appreciate the supervisor, the advisors in the study.

بررسی روانشناختی مفهوم عدم خشونت در اندیشه و شعر سبک خراسانی و عراقی با تکیه بر رودکی و مثنوی معنوی مولوی

سکینه خدادادی کریموند^۱، امیدوار مالملی^۲، سید علی سهراب‌نژاد^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد ایذه، دانشگاه آزاد اسلامی، ایذه ایران.

۲. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ایذه، دانشگاه آزاد اسلامی، ایذه، ایران.

۳. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ایذه، دانشگاه آزاد اسلامی، ایذه، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۷

بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۱۵

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۰

انتشار برخط: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱

کلیدواژه‌ها:

رودکی،

مثنوی معنوی مولوی،

ادبیات و روانشناسی،

همدلی،

خشم،

فرهنگ صلح

زمینه: بررسی مفهوم عدم خشونت در ادبیات فارسی، به‌ویژه در شعر خراسانی و عراقی، حاکی از ارتباطات عمیق بین اصول انسانی و فرهنگی است. بسیاری از مطالعات به تحلیل ادبیات به‌طور کلی پرداخته‌اند و غالباً ارتباط بین اصول روانشناسی و مضامین ادبی در این زمینه نادیده گرفته شده است. این خلاءهای پژوهشی نشان‌دهنده نیاز به تحقیقات عمیق‌تر در این حوزه است تا بتوان از طریق ادبیات به درک بهتری از مسائل اجتماعی و روانشناختی دست یافت.

هدف: هدف این مطالعه بررسی و تحلیل مفهوم عدم خشونت در شعر خراسانی و عراقی به‌ویژه در آثار رودکی و مولوی و تأثیر آن بر درک اجتماعی و روانشناختی مخاطبان بود.

روش: روش پژوهش حاضر کیفی از نوع تحلیل مضمون است. جامعه این مطالعه شامل اشعار منتخب از دو شاعر برجسته فارسی، رودکی و مولوی، و همچنین نظریات روانشناسان معتبر در زمینه خشم و خشونت بود؛ نمونه‌گیری به شیوه نمونه‌گیری هدفمند بود و اشعار منتخب با تأکید بر مضامین مرتبط با عدم خشونت و تحلیل‌های انسانی و اجتماعی انتخاب شد. معیارهای انتخاب نمونه شامل غنای محتوایی، تنوع مضامین و تأثیرگذاری اشعار بر تفکر اجتماعی بود. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهند که مضامین محبت، همدلی و عدم خشونت در اشعار رودکی و مولوی تأثیرات عمیقی بر نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی دارند. تحلیل داده‌ها بیانگر این است که این اشعار می‌توانند به‌عنوان الگوهای مثبت رفتاری عمل کنند و به کاهش خشونت و تنش‌های اجتماعی کمک نمایند. همچنین، ارتباط میان محبت و کاهش رفتارهای خشن به‌طور خاص در اشعار مولوی مشهود است، که نشان‌دهنده تأثیر مثبت ادبیات بر رفتارهای انسانی است.

نتیجه‌گیری: براساس نتایج این مطالعه این‌طور استنباط می‌شود که ادبیات می‌تواند نقش کلیدی در شکل‌دهی به فرهنگ صلح و همزیستی ایفا کند. با ترویج ارزش‌های انسانی از طریق ادبیات، می‌توان به بهبود روابط اجتماعی و کاهش رفتارهای خشن در جوامع کمک کرد. این نتایج به‌عنوان مبنایی برای تحقیقات آینده در حوزه ادبیات و روانشناسی اجتماعی قابل استفاده هستند.

استناد: خدادادی کریموند، سکینه؛ مالملی، امیدوار؛ و سهراب‌نژاد، سید علی (۱۴۰۴). بررسی روانشناختی مفهوم عدم خشونت در اندیشه و شعر سبک خراسانی و عراقی با تکیه بر رودکی و مثنوی معنوی مولوی. مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۵۴، ۱۴۰۴. ۱۸۶-۱۶۷.

DOI: [10.52547/JPS.24.154.167](https://doi.org/10.52547/JPS.24.154.167) مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۵۴، ۱۴۰۴.

مقدمه

عدم خشونت از منظر روانشناسی، به معنای انصراف از رفتارهای خشن و تهاجمی و انتخاب رفتارهای سازنده و محبت‌آمیز است (لگت و همکاران، ۲۰۲۳). این مفهوم با تأکید بر اصولی مانند همدلی، احترام به دیگران و خودآگاهی، می‌تواند به پیشگیری از خشونت‌های فردی و اجتماعی کمک کند. روانشناسانی چون کارل راجرز، به اهمیت ارتباطات مثبت و محیط‌های حمایتی در کاهش رفتارهای خشن تأکید دارند و معتقدند که ایجاد فضایی برای بیان احساسات و افکار می‌تواند به بهبود روابط انسانی و کاهش تعارضات کمک کند (لوین آسپنسون و همکاران، ۲۰۲۳). از سوی دیگر، نظریه یادگیری اجتماعی آلبرت بندورا نشان می‌دهد که رفتارهای خشن از طریق مشاهده و تقلید از الگوهای موجود در جامعه به وجود می‌آید (برک و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین، ترویج عدم خشونت و جایگزینی آن با رفتارهای مثبت، می‌تواند تأثیرات عمیق و مثبتی بر روی فرد و جامعه داشته باشد و زمینه‌ساز فرهنگ صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز گردد. عدم خشونت از منظر روانشناسی به مجموعه‌ای از رفتارها، نگرش‌ها و مهارت‌هایی اشاره دارد که هدف آن‌ها جلوگیری از خشونت و ترویج صلح و همدلی در روابط انسانی است (تولدو و همکاران، ۲۰۱۹). این مفهوم شامل ابعاد مختلفی است که می‌تواند به فهم بهتر خشم و خشونت کمک کند.

همدلی به عنوان توانایی درک و تجربه احساسات دیگران، یکی از کلیدهای اصلی در کاهش خشونت است. بر اساس نظریات کارل راجرز، ایجاد فضایی امن و حمایتگر به افراد این امکان را می‌دهد که احساسات خود را به صورت آزادانه ابراز کنند (فوبس و همکاران، ۲۰۲۳). این نوع ارتباطات مثبت می‌تواند به بهبود روابط و کاهش تنش‌های اجتماعی منجر شود. آلبرت باندورا با نظریه یادگیری اجتماعی، به این نکته اشاره دارد که رفتارهای انسانی از طریق مشاهده و تقلید یاد گرفته می‌شوند. در نتیجه، اگر رفتارهای مثبت و مسالمت‌آمیز در جامعه ترویج یابند، احتمال بروز رفتارهای خشن کاهش می‌یابد. برنامه‌های آموزشی که بر مبنای این نظریه طراحی شده‌اند، می‌توانند به افزایش آگاهی و مهارت‌های حل تعارض کمک کنند (ون دیجل و همکاران، ۲۰۲۴).

روانشناسی اجتماعی نیز به تأثیرات فرهنگی و اجتماعی بر رفتارهای انسانی توجه دارد. باورها و ارزش‌های فرهنگی می‌توانند بر شیوه‌های بیان خشم و

رفتارهای خشونت‌آمیز تأثیرگذار باشند (اولیوا و همکاران، ۲۰۲۳). در این زمینه، ترویج فرهنگ عدم خشونت و صلح در جامعه می‌تواند به تغییر الگوهای رفتاری و اجتماعی کمک کند. در نهایت، ترکیب این عوامل می‌تواند به ایجاد یک جامعه سالم‌تر و مسالمت‌آمیزتر کمک کند که در آن افراد به جای انتخاب خشونت، رفتارهای مثبت و سازنده را در پیش بگیرند (دکلاس و همکاران، ۲۰۲۱).

مفهوم عدم خشونت در ادبیات فارسی، به‌ویژه در شعر خراسانی و عراقی، همواره به عنوان یکی از محورهای اصلی تفکر انسانی و اجتماعی مطرح بوده است. این مفهوم نه تنها به پرهیز از خشونت و تهاجم اشاره دارد، بلکه به ترویج ارزش‌هایی چون محبت، همدلی و همزیستی مسالمت‌آمیز نیز می‌پردازد. عدم خشونت، به عنوان یک فلسفه و رویکرد عملی، در طول تاریخ انسانیت به‌ویژه در ادبیات فارسی، نقش مهمی ایفا کرده است (اسنیزوم، ۲۰۲۲). در شعر خراسانی و عراقی، شاعران بزرگی همچون رودکی و مولوی با تأکید بر مفاهیم انسانی، عشق، و همدلی، به ترویج این مفهوم پرداخته‌اند. شعرای این دوره‌ها با استفاده از زبان غنی و تصاویری زیبا، سعی کرده‌اند تا افکار و احساسات خود را در ارتباط با عدم خشونت بیان کنند. این آثار نه تنها به تحلیل روابط انسانی می‌پردازند بلکه بر ایجاد همبستگی و آرامش اجتماعی تأکید دارند. اهمیت عدم خشونت در این شعرها نه تنها به عنوان یک فلسفه زندگی، بلکه به عنوان یک پیام اجتماعی و فرهنگی قابل تأمل است که به ما کمک می‌کند تا به درک عمیق‌تری از جایگاه انسان در جهان دست یابیم (آلیا کلاین و همکاران، ۲۰۲۰).

شعر خراسانی، به‌ویژه آثار شاعرانی چون رودکی، سرشار از مفاهیم انسانی و روحی است که در آن‌ها تلاش شده تا از طریق هنر کلام، جاذبه‌های زندگی مسالمت‌آمیز و دوستی را نمایان سازد. رودکی با استفاده از زبانی شیرین و تصویرسازی‌های زیبا، به اشاعه مفاهیم صلح و دوستی پرداخته و بر اهمیت همزیستی مسالمت‌آمیز تأکید می‌کند. او با بیانی شاعرانه، در تلاش است تا مخاطب را به دوری از خشونت و درگیری دعوت کند (خسروی، ۱۳۸۹). از طرف دیگر شعر عراقی، به‌ویژه آثار مولوی، با تأکید بر ابعاد عرفانی و انسانی، پیام‌های عمیق‌تری در مورد عدم خشونت به ما ارائه می‌دهد (تدین، ۱۳۹۱). در مثنوی معنوی، مولوی به‌طور خاص به مسائلی چون عشق، همدلی، و اهمیت درک متقابل در روابط انسانی می‌پردازد. او با بهره‌گیری از داستان‌ها و تمثیل‌های مختلف، تلاش می‌کند

تا خواننده را به تأمل در مورد خشم و خشونت و پیامدهای آن ترغیب کند. عدم خشونت در این اشعار نه تنها به عنوان یک اصل اخلاقی بلکه به عنوان یک نیاز اجتماعی مطرح است (امیدعلی، ۱۴۰۰). شاعران با به تصویر کشیدن پیام‌های صلح‌آمیز، به دنبال ایجاد فضایی برای همدلی و همکاری در جامعه هستند. این مفهوم می‌تواند به ما کمک کند تا درک بهتری از جایگاه انسان در جهان و روابط انسانی داشته باشیم و به ترویج فرهنگ صلح و محبت در جوامع خود پردازیم (اسماعیل پور، ۱۳۹۷). در نتیجه، عدم خشونت در ادبیات فارسی به‌ویژه در شعر خراسانی و عراقی، به عنوان یک ابزار مهم برای ترویج صلح و همدلی، درک عمیق‌تری از تجربه انسانی را فراهم می‌کند و یادآوری می‌کند که ادبیات می‌تواند نقش مهمی در شکل‌دهی به نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی ایفا کند (مظفریان، ۱۳۹۱).

باتوجه به موارد مطرح شده، عدم خشونت به عنوان یکی از اصول بنیادین در زندگی انسانی، نه تنها به عنوان یک رویکرد اجتماعی بلکه به عنوان یک مفهوم روانشناختی در ادبیات و هنرهای تجسمی نیز مطرح می‌شود (نردمن، ۲۰۲۲). در تاریخ ادبیات فارسی، شاعران و متفکران بسیاری از جمله رودکی و مولوی، به بررسی مضامین انسانی و اجتماعی پرداخته‌اند و با آثار خود پیام‌هایی عمیق در مورد عشق، همدلی و عدم خشونت منتقل کرده‌اند. ادبیات این دو دوره، به‌ویژه سبک خراسانی و عراقی، به عنوان نمایندگانی از رویکردهای متفاوت به مفهوم وجود انسانی، سرشار از نکات ظریف و تأمل‌برانگیز در خصوص خشم و خشونت است. از طرف دیگر از منظر روانشناسی، خشم و خشونت در تعاملات انسانی و اجتماعی، موضوعاتی پیچیده و چندوجهی هستند که نیازمند بررسی دقیق هستند. این مطالعه به دنبال بررسی عمیق مفهوم عدم خشونت در شعر رودکی و مثنوی معنوی مولوی است و به تحلیل این موضوع از جنبه‌های روانشناختی می‌پردازد. با تمرکز بر نظریه‌های روانشناسی مرتبط، تلاش می‌شود تا ریشه‌های خشم و خشونت و روش‌های مقابله با آن‌ها در اشعار این دو شاعر بزرگ شناسایی شود. در این راستا، با مرور نظریات برجسته‌ای از جمله کارل راجرز و آلبرت باندورا، سعی می‌شود تا ارتباط بین تفکرات این شاعران و اصول روانشناسی مثبت و یادگیری اجتماعی بررسی گردد. همچنین، مطالعه تطبیقی بین رویکردهای مختلف این دو شاعر به مفهوم عدم خشونت می‌تواند به روشن شدن تأثیرات فرهنگی و اجتماعی آن‌ها کمک کند. در نهایت، این مطالعه می‌تواند به درک عمیق‌تری از نقش

ادبیات در شکل‌دهی به تفکر انسانی و اجتماعی و همچنین ترویج فرهنگ عدم خشونت در جوامع مختلف کمک نماید. به‌طور کلی پژوهش در زمینه مفهوم عدم خشونت در ادبیات فارسی، به‌ویژه در شعر خراسانی و عراقی، اهمیت بالایی دارد، زیرا این موضوع به عنوان ابزاری برای درک بهتر روابط انسانی و اجتماعی، می‌تواند به ترویج فرهنگ صلح و همزیستی کمک کند. با توجه به وضعیت کنونی جوامع، که غالباً با چالش‌های ناشی از خشونت و ناهنجاری‌های اجتماعی مواجه‌اند، بازنگری در متون ادبی و استخراج پیام‌های صلح‌آمیز آن‌ها، می‌تواند در شکل‌دهی به تفکر اجتماعی و ارتقاء آگاهی عمومی مؤثر باشد. با وجود تأکید بر اهمیت عدم خشونت در ادبیات فارسی، پژوهش‌های کمی در این زمینه وجود دارد. بسیاری از مطالعات به تحلیل ادبیات به‌طور کلی پرداخته‌اند و به جزئیات مربوط به نقش عدم خشونت در آثار شاعران بزرگ مانند رودکی و مولوی توجه کمتری شده است. همچنین، غالباً ارتباط بین اصول روانشناسی و مضامین ادبی در این زمینه نادیده گرفته شده است. این خلاهای پژوهشی نشان‌دهنده نیاز به تحقیقات عمیق‌تر در این حوزه است تا بتوان از طریق ادبیات به درک بهتری از مسائل اجتماعی و روانشناختی دست یافت. باتوجه به آنچه ذکر شد هدف اصلی این مطالعه بررسی و تحلیل مفهوم عدم خشونت در شعر خراسانی و عراقی با تأکید بر آثار رودکی و مثنوی معنوی مولوی است. این مطالعه به دنبال شناسایی و تبیین تأثیرات این مفهوم بر تفکر انسانی و اجتماعی در زمانه‌های مختلف است و سعی دارد ارتباط بین ادبیات و اصول روانشناسی را به‌ویژه در زمینه خشم و خشونت بررسی کند؛ بنابراین سؤال اصلی این مطالعه این است که چگونه مفهوم عدم خشونت در شعر خراسانی و عراقی، به‌ویژه در آثار رودکی و مولوی، به ترویج فرهنگ صلح و همدلی کمک کرده و چه تأثیری بر درک اجتماعی و روانشناختی مخاطبان دارد؟

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: روش پژوهش حاضر کیفی از نوع تحلیل مضمون است که به تحلیل متون ادبی و نظریات روانشناسی مرتبط با مفهوم عدم خشونت می‌پردازد و منتج به درک عمیق‌تر و تبیین مضامین پیچیده موجود در آثار ادبی و ارتباط آن‌ها با اصول روانشناسی می‌شود. جامعه این مطالعه شامل اشعار دو شاعر برجسته فارسی، رودکی و مولوی، و همچنین نظریات روانشناسان معتبر همچون راجرز و باندورا در

مقایسه و تطبیق با نظریات روانشناسی

در این مرحله، نتایج به‌دست‌آمده را با نظریات روانشناسی معتبر، مانند نظریات کارل راجرز و آلبرت باندورا، مقایسه شد. این مقایسه شامل بررسی تطابق مضامین شناسایی شده با اصول روانشناسی مثبت و یادگیری اجتماعی است. هدف این مرحله، تقویت یافته‌های تحقیق از طریق پیوند دادن آن‌ها به ادبیات موجود در حوزه روانشناسی بود.

تدوین نتایج

پس از اتمام مراحل تحلیل، به تدوین نتایج نهایی پرداخته شد. این نتایج باید به‌طور واضح و جامع به ارائه یافته‌های تحقیق، استنتاج‌های اصلی و توصیه‌های پژوهشی آینده پردازند. این شیوه تحلیل داده‌ها به پژوهشگر این امکان را داد که درک عمیق‌تری از نقش عدم خشونت در ادبیات فارسی و ارتباط آن با ابعاد روانشناختی ایجاد کند و به تبیین اهمیت این مفهوم در جوامع مختلف پردازد.

یافته‌ها

یافته‌های این مطالعه در ۴ بخش ارائه شده است. بخش اول مضامین کلیدی عدم خشونت در اشعار رودکی و مولوی است، بخش دوم تحلیل روابط میان این مضامین شناسایی شده، بخش سوم به تأثیرات اجتماعی و فرهنگی می‌پردازد و بخش چهارم به مقایسه با نظرات روانشناسان پرداخته است.

مضامین کلیدی عدم خشونت در اشعار رودکی و مولوی

تحلیل اشعار منتخب از رودکی و مولوی نشان داد که هر دو شاعر به‌طور مؤثری بر مفاهیم عدم خشونت، محبت و همدلی تأکید دارند. مضامین کلیدی شناسایی شده شامل موارد زیر است:

محبت و دوستی

اشعار به‌طور مکرر بر اهمیت محبت و دوستی در روابط انسانی تأکید می‌کنند. این مفاهیم به‌عنوان نیروهای محرکه برای ترویج صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز در جامعه شناخته شده‌اند. مفاهیم محبت و دوستی در اشعار شاعران بزرگ فارسی، به‌ویژه در آثار رودکی و مولوی، نقش محوری دارند. این دو مفهوم به‌عنوان نیروهای محرکه برای ترویج صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز در جامعه شناخته می‌شوند و به‌طور مکرر در متون ادبی مورد تأکید قرار گرفته‌اند. در زیر به تفصیل به این مضامین پرداخته می‌شود:

زمینه خشم و خشونت بود؛ نمونه‌گیری به شیوه نمونه‌گیری هدفمند انجام شد و اشعار منتخب با تأکید بر مضامین مرتبط با عدم خشونت و تحلیل‌های انسانی و اجتماعی انتخاب شد. معیارهای انتخاب نمونه شامل غنای محتوایی، تنوع مضامین و تأثیرگذاری اشعار بر تفکر اجتماعی بود. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی تحلیل شدند.

تحلیل داده‌ها در این مطالعه با هدف درک عمیق‌تر مفهوم عدم خشونت در اشعار رودکی و مولوی و ارتباط آن با نظریات روانشناسی انجام شد. این تحلیل به روش تحلیل محتوای کیفی انجام گرفت و شامل مراحل زیر بود:

شناسایی مضامین کلیدی

در این مرحله، پژوهشگر به تحلیل عمیق اشعار منتخب پرداخت تا مضامین کلیدی مرتبط با عدم خشونت را شناسایی کند. بخشی از این مضامین شامل موارد زیر بود:

- **محبت و دوستی:** بررسی چگونگی ترویج محبت و روابط انسانی مثبت در اشعار.
- **همدلی و همزیستی:** تحلیل ابیاتی که به نیاز به همدلی و همزیستی مسالمت‌آمیز اشاره دارند.
- **پرهیز از خشونت:** شناسایی عبارات و تصاویر مربوط به دوری از خشونت و تهاجم.

تحلیل روابط میان متغیرها

پس از شناسایی مضامین، به تحلیل روابط میان آن‌ها پرداخته شد. این تحلیل شامل بررسی نحوه تعامل مضامین کلیدی با یکدیگر و تأثیر آن‌ها بر نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی است. برای مثال، بررسی اینکه چگونه ابراز عشق در اشعار می‌تواند منجر به کاهش خشم و تنش‌های اجتماعی شود.

تبیین تأثیرات

در این مرحله، تلاش شد تا تأثیرات مضامین شناسایی شده را بر تفکر اجتماعی و فرهنگی تبیین گردد. بخشی از این تأثیرات شامل موارد زیر بود:

- **نقش ادبیات در شکل‌دهی به نگرش‌ها:** چگونه اشعار می‌توانند تأثیر مثبتی بر نگرش‌های اجتماعی در مورد عدم خشونت داشته باشند.
- **تأثیر بر روانشناسی فردی:** بررسی چگونگی تأثیر مضامین اشعار بر احساسات و رفتارهای فردی مخاطبان.

محبت به عنوان نیروی پیونددهنده: محبت به عنوان یکی از بنیادهای اصلی روابط انسانی در اشعار این شاعران نمایانگر اهمیت عواطف انسانی است. مولوی با زبانی لطیف و شاعرانه، محبت را به عنوان عاملی مؤثر در نزدیکی دل‌ها و کاهش تنش‌های اجتماعی معرفی می‌کند. او با تأکید بر قدرت محبت، می‌کوشد تا نشان دهد که چگونه این احساس می‌تواند به عنوان ابزاری برای ایجاد ارتباطات مثبت و پایدار عمل کند.

شرح عشق ار من بگویم بردوام صد قیامت بگذرد وان ناتمام
زانکه تاریخ قیامت را حد است حد کجا آنجا که وصف ایزد است
(نیکلسون، ۱۳۹۰: ۶۷۶) دفتر ۵ بیت ۸ و ۹

دوستی و همزیستی مسالمت‌آمیز: دوستی، به عنوان یکی دیگر از مفاهیم کلیدی، در اشعار مولوی به شکلی عمیق‌تر مورد بررسی قرار گرفته است. مولوی با استفاده از داستان‌ها و تمثیل‌ها، دوستی را به عنوان عنصری ضروری برای تحقق همزیستی مسالمت‌آمیز و صلح در جامعه معرفی می‌کند. او بر این باور است که دوستی می‌تواند به عنوان پلی برای عبور از اختلافات و درگیری‌ها عمل کند و به انسان‌ها یادآوری کند که در عین اختلاف نظر، همگی از یک منبع انسانی و الهی نشأت می‌گیرند. مولانا در بیانی والا تر، محبت و عشق را «ووصف حق» می‌انگارد: پس محبت وصف حق دان عشق نیز خوف نبود وصف یزدان ای عزیز
(نیکلسون، ۱۳۹۰: ۶۷۶) دفتر ۵ بیت ۶

و نهایتا همین عشق در جذبه‌ها و جلوه‌هایی نهایی بحث را می‌برد، به گفتگوی جاری خاتمه می‌دهد و ما را در حیرتی پنهان فرو می‌برد:
عشق برد بحث را ای جان و بس کوز گفت و گو شود فریاد رس
حیرتی آید ز عشق نطق را زهره نبود تا کند او ماجرا

(موحد، ۱۳۹۶: ۱۲۰۴) دفتر ۵ بیت ۳۲۴۱ و ۳۲۴۲

نقش اجتماعی محبت و دوستی: محبت و دوستی در اشعار این شاعران نه تنها به عنوان احساسات فردی، بلکه به عنوان ارزش‌های اجتماعی نیز مطرح می‌شوند. این ارزش‌ها می‌توانند به ایجاد فرهنگ صلح و همزیستی در جوامع کمک کنند و به کاهش تنش‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی منجر شوند. اشعار رودکی و مولوی به وضوح نمایانگر این نکته هستند که عشق و دوستی می‌توانند مرزهای فردی و اجتماعی را از بین ببرند و انسان‌ها را به سمت همزیستی مسالمت‌آمیز سوق دهند.

عشق ستون فقرات اندیشه مولانا و ترجیع بند آثار نظم و نثر اوست. شاید در ادبیات فارسی دری هیچکس به فصاحت و شورانگیزی مولانا از عشق سخن نگفته باشد. او در آثارش حتی دست رد بر سینه عشق زمینی هم نمی‌نهد و اینگونه عشق را نیز مقدمه عشق حقیقی میداند:

در ننگجد عشق در گفت و شنید عشق دریایی است قعرش ناپدید
(موحد، ۱۳۹۶: ۱۱۷۱) دفتر ۵ بیت ۲۷۳۲

در نهایت، محبت و دوستی در اشعار رودکی و مولوی به عنوان مفاهیمی بنیادین برای ایجاد صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز در جامعه مطرح می‌شوند. این شاعران با هنری بی‌نظیر، تلاش کرده‌اند تا پیام‌های عمیق انسانی را از طریق این مفاهیم انتقال دهند و خوانندگان را به تأمل در اهمیت روابط انسانی و تأثیر آن بر جامعه ترغیب کنند. در این راستا، اشعار آنان نه تنها به عنوان متونی ادبی، بلکه به عنوان منابعی غنی برای ترویج فرهنگ صلح و همدلی در نظر گرفته می‌شوند.

پرهیز از خشونت

ابیات مرتبط با دوری از خشونت و تهاجم، به‌ویژه در شعر مولوی، به وضوح نمایانگر تلاش برای نهادینه کردن فرهنگ صلح در روابط اجتماعی هستند. مفهوم پرهیز از خشونت یکی از مضامین کلیدی در اشعار مولوی است که به‌طور خاص در آثار وی به‌ویژه در مثنوی معنوی مورد توجه قرار گرفته است. مولوی با استفاده از زبان شاعرانه و تمثیل‌های عمیق، تلاش می‌کند تا پیام‌های صلح و دوستی را به وضوح منتقل کند و خوانندگان را به دوری از خشونت و تهاجم ترغیب نماید. در زیر به تبیین این مضمون پرداخته می‌شود:

زمانه پندی آزادوار داد مرا زمانه چون نگری سر به سر همه پند است
به روز نیک کسان گفت تا تو غم نخوری بسا کسا که به روز تو آرزومند است
زمانه گفت مرا، خشم خویش دار نگاه که را زبان نه به بند است، پای در بند است

(نفیسی، ۱۳۷۶: ۱۲۶)

در ابیات بالا، رودکی بر اهمیت پند پذیری و تجربه‌گری، در برخورد با مردم تأکید دارد که خود نمونه بارزی از اندیشه نرم‌خویی و پرهیز از خشونت است.

عشق و همدلی به جای خشونت: در آثار مولوی، عشق و همدلی به عنوان راه‌حلی برای مقابله با خشونت مطرح می‌شوند. او بر این باور است که ابراز محبت و دوستی می‌تواند به طور مؤثری جایگزین رفتارهای خشن شود. با ترویج احساسات مثبت و انسانی، مولوی نشان می‌دهد که چگونه می‌توان به جای خشونت، روابطی سالم و پایدار برقرار کرد. وی در بیت زیر بر قدرت عشق در رفع خشونت و تنش میان انسان‌ها تأکید می‌کند و می‌گوید:

عشق جوشد بحر را مانند دیگ عشق ساید کوه را مانند ریگ
عشق بشکافد فلک را صد شگاف عشق لرزاند زمین را از گزاف

(موحد، ۱۳۹۶: ۱۱۷۲) دفتر ۵ بیت ۲۷۳۶ و ۲۷۳۷

مولوی در مثنوی معنوی نیز خشونت و خصومت را ناشی از ناآگاهی و عدم شناخت حقیقت می‌داند. او معتقد است که عشق، راهی برای رهایی از خشونت و رسیدن به آرامش است و می‌سراید:

جنگ خلقان، همچو جنگ کودکان جمله بی معنی و بی مغز مهان
جمله با شمشیر چوبین جنگشان جمله با لاینفی آهنگشان

(موحد، ۱۳۹۶: ۲۲۵) دفتر ۱ بیت ۳۴۴۶ و ۳۴۴۷

نهادینه کردن فرهنگ صلح: اشعار مولوی به طور واضح نمایانگر تلاش برای نهادینه کردن فرهنگ صلح در روابط اجتماعی هستند. او با ارائه مفاهیم و آرمان‌هایی که بر پایه همزیستی مسالمت‌آمیز بنا شده‌اند، به ترویج تفکر صلح‌جویانه کمک می‌کند. مولوی با تأکید بر اینکه عشق و همدلی باید در زندگی انسان‌ها حاکم باشد، به شکل‌گیری جامعه‌ای صلح‌طلب و عاری از خشونت کمک می‌کند.

همچنین در بیان اهمیت صلح درونی، مولوی می‌گوید:

«ای برادر تو همان اندیشه‌ای ما بقی خود استخوان و ریشه‌ای»

(موحد، ۱۳۹۶: ۲۷۹) دفتر ۲ بیت ۲۷۸

این بیت بر تغییر نگرش افراد برای ایجاد صلح درونی و بیرونی تأکید دارد، چراکه صلح بیرونی از آرامش درونی سرچشمه می‌گیرد.

به طور کلی، مولوی با تأکید بر پرهیز از خشونت در اشعار خود، پیامی قوی در حمایت از صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز ارائه می‌دهد. او نشان می‌دهد که برای تحقق یک جامعه سالم و پایدار، انسان‌ها باید از رفتارهای خشونت‌آمیز فاصله بگیرند و به جای آن، محبت و همدلی را در روابط خود نهادینه کنند. از این منظر، اشعار مولوی نه تنها ارزش ادبی دارند، بلکه

به عنوان ابزارهایی مؤثر برای ترویج فرهنگ صلح و همزیستی در جامعه نیز عمل می‌کنند.

به این ترتیب مولانا در بنیاد اندیشه دعوت کننده آدمیان به جهان صلح و یکرنگی است. در خطوط اصلی اندیشه او هر چند «موضوعیت» انسان به نفع «مظهریت» او کنار می‌نشیند، اما او هماهنگ بانیان و مروجان اندیشه صلح و عدم خشونت به لزوم تفاهم و یگانگی انسانی انگشت تأکید می‌نهد و گاهی حتی پرشورتر از سایرین بر قلمرو عشق و حقیقت معنوی دعوت مینماید.

این نکته مهم است که او ریشه های جنگ را در درون انسان میجوید و انگیزه های روانی و ژرف آنرا بیرون میکشد و نهایتا مخاطبان خود را به جهانی که آن را «جهان صلح یک رنگ» مینامد؛ دعوت میکند:

هست احوال خلاف یکدگر هر یکی با هم مخالف در اثر
چونکه هر دم راه خود را میزنم با دگر کس سازگاری چون کنم؟
موج لشکرهای احوال بین هر یکی با دیگری در جنگ و کین
مینگر در خود چنین جنگ گران پس چه مشغولی به جنگ دیگران؟
یا مگر زین جنگ حقت واخرد در جهان صلح یک رنگ برد

(موحد، ۱۳۹۶: ۱۲۷۲) دفتر ۶ بیت ۵۱ تا ۵۵

از سوی دیگر، رودکی زبان خویش را در شعر به اصطلاحات پیچیده گرفتار نمی‌سازد. او با زبانی ساده و قابل فهم اندیشه های خویش را بیان می‌دارد:

کوشم که بپوشم صنما نام تو از خلق تا نام تو کم از دهن انجمن آید
با هر که سخن گویم اگر خواهم و گرنی اول سخنم نام تو اندر دهن آید
(رودکی، ۱۳۷۶: ۸۶)

همدلی و همزیستی

اشعار به عنوان یک پل ارتباطی میان انسان‌ها عمل کرده و بر نیاز انسان به همدلی، همدردی و همزیستی مسالمت‌آمیز تأکید می‌کنند.

مفهوم همدلی و همزیستی در اشعار رودکی و مولوی به عنوان یک محور اساسی برای ایجاد ارتباط میان انسان‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. این اشعار به عنوان ابزاری برای ترویج درک متقابل و زندگی مسالمت‌آمیز عمل می‌کنند و تأکید دارند که همدلی می‌تواند به صلح و همزیستی در جامعه کمک کند. در زیر به تبیین این مضمون پرداخته می‌شود:

درک متقابل: در اشعار این شاعران، تأکید زیادی بر اهمیت درک متقابل وجود دارد. مولوی با استفاده از تمثیل‌ها و داستان‌ها به خوانندگان یادآوری می‌کند که برای برقراری روابط سالم، باید به یکدیگر گوش دهند و از تجربیات یکدیگر بیاموزند. این نوع درک می‌تواند به کاهش سوء تفاهم‌ها و تنش‌ها کمک کند و پایه‌گذار روابط انسانی مثبت باشد.

رودکی در برخی اشعار به اهمیت همزیستی و ارتباطات انسانی می‌پردازد. به‌طور خاص، او درباره لزوم درک متقابل و حمایت انسانی سخن می‌گوید. بیت زیر نمونه‌ای است:

«اندر بلای سخت پدید آرند فضل و بزرگ‌مردی و سالاری»

(جهانگیر منصور، ۱۳۸۱: ص ۱۵۶)

این بیت همچنین به همدلی در سختی‌ها و نقش بزرگ‌منشی در زندگی مسالمت‌آمیز اشاره دارد.

مولانا نیز در بیت زیر یادآور می‌شود که خشونت گری، بازتابی از خشونت را در پی خواهد داشت و بازتاب همه‌ی رفتارها و منش ما به خودمان بر می‌گردد.

این جهان کوه است و فعل ما ندا سوی ما آید نداها را صدا

(موحد، ۱۳۹۶: ۲۷۹) دفتر ۱ بیت ۲۱۷ ص ۱۶

همزیستی مسالمت‌آمیز: اشعار رودکی و مولوی به ترویج همزیستی مسالمت‌آمیز پرداخته و بر این نکته تأکید دارند که انسان‌ها باید در کنار یکدیگر زندگی کنند و اختلافات خود را به‌جای خشونت و درگیری، با محبت و همدلی حل کنند. این پیام در اشعار مولوی به‌ویژه بارز است، جایی که او نشان می‌دهد که عشق و همدلی می‌تواند اختلافات را برطرف کرده و به ایجاد فضایی صلح‌آمیز کمک کند.

عارف وارسته‌ی ما مولانا نیز در دفتر ششم با تکیه بر احسان و بخشش، عفو و کرم را، بهترین راه حل دفع بلا میداند و می‌گوید:

چاره دفع بلا نبود ستم چاره احسان باشد و عفو و کرم

(مولانا، ۱۳۸۴: ۸۷۸)

و به همین منظور در دفتر دوم نیز در ستایش اخلاق نیکو اینگونه می‌سراید که:

من ندیدم در جهان جست‌وجو هیچ اهلیت به از خوی نکو

(مولوی، ۱۳۸۴: ۲۲۱)

دعوت به همدلی: مولوی در آثار خود به‌طور مکرر خوانندگان را به همدلی دعوت می‌کند. او با بیان اینکه تمامی انسان‌ها از یک منبع واحد نشأت می‌گیرند، بر اهمیت عشق و درک متقابل تأکید می‌کند. این نوع همدلی می‌تواند به شکل‌گیری جامعه‌ای پویا و هم‌افزا منجر شود که در آن افراد از یکدیگر حمایت کنند و به‌جای رقابت و تضاد، در کنار یکدیگر رشد کنند.

مولوی دعوت به همدلی و پذیرش دیگران را از اصول زندگی می‌داند:

«آدمی مخفی است در زیر زبان / این زبان پرده است بر درگاه جان.»

(موحد، ۱۳۹۶: ۳۱۳) دفتر ۲ بیت ۸۴۸

این بیت به نقش گفت‌وگو برای تقویت همزیستی مسالمت‌آمیز اشاره می‌کند.

همچنین در داستان‌های مثنوی، مولوی بارها نشان می‌دهد که پذیرش تفاوت‌ها و تلاش برای یافتن راهی برای ایجاد همدلی و همزیستی پایدار است.

به‌طور کلی، مفهوم همدلی و همزیستی در اشعار رودکی و مولوی به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای ایجاد ارتباطات انسانی مثبت و ترویج فرهنگ صلح معرفی می‌شود. این شاعران با تأکید بر نیاز به همدلی و همزیستی مسالمت‌آمیز، پیام‌های عمیق انسانی را منتقل می‌کنند که می‌تواند به‌عنوان راهنمایی برای زندگی در جوامع امروزی عمل کند. اشعار آن‌ها نه تنها به‌عنوان متونی ادبی، بلکه به‌عنوان منابعی برای ترویج همدلی و همزیستی مسالمت‌آمیز میان انسان‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.

تحلیل روابط میان مضامین

تحلیل داده‌ها نشان داد که میان مضامین کلیدی ارتباطات قوی وجود دارد. به‌طور خاص، محبت و دوستی به‌عنوان عواملی کلیدی در کاهش خشم و خشونت به‌شمار می‌روند. این ارتباط به‌ویژه در اشعار مولوی مشهود است که در آن‌ها ابراز عشق و دوستی به‌عنوان ابزارهایی برای ترویج آرامش اجتماعی معرفی شده‌اند. تحلیل روابط میان مضامین در اشعار رودکی و مولوی نشان‌دهنده ارتباطات عمیق و معناداری است که میان مفاهیم کلیدی وجود دارد. این تحلیل به‌ویژه بر نقش محبت و دوستی به‌عنوان عواملی مؤثر در کاهش خشم و خشونت تأکید دارد. در ادامه به تبیین این روابط پرداخته می‌شود:

محبت و دوستی به‌عنوان درمانگر خشم

محبت و دوستی در اشعار رودکی به‌عنوان درمانگرانی برای خشم و تنش‌های اجتماعی مطرح می‌شوند. رودکی با بیان این که محبت می‌تواند روح انسان‌ها را تسکین دهد، به این نکته اشاره می‌کند که ابراز عشق و دوستی می‌تواند به‌طور طبیعی احساسات منفی مانند خشم و تنفر را کاهش دهد. این نوع ابراز احساسات به‌عنوان یک روش مؤثر برای مقابله با بحران‌های اجتماعی و عاطفی در نظر گرفته می‌شود.

وی زندگی را بر پایه مهر و محبت انسانی می‌داند:

«چهار چیز مر آزاده را ز غم بخرد: تن درست و خوی نیک و نام نیک و خرد.»

هر آنکه ایزدش این چهار روزی کرد سزد که شاد زید جاودان، غم نخورد (رودکی، ۱۳۷۶: ۱۲۸)

این ابیات بر اهمیت خصلت‌های مثبت انسانی و رابطه آن‌ها با کاهش تنش‌ها تأکید دارند.

کاهش خشونت از طریق روابط انسانی مثبت

تحلیل اشعار نشان می‌دهد که روابط مثبت انسانی می‌توانند به کاهش رفتارهای خشونت‌آمیز کمک کنند. مولوی با تأکید بر این که انسان‌ها باید یکدیگر را دوست داشته باشند و به یکدیگر کمک کنند، به ترویج فرهنگ صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز می‌پردازد. او با ارائه مثال‌هایی از تجربیات انسانی، به خوانندگان یادآوری می‌کند که دوستی و محبت می‌توانند به‌عنوان نیروهای محرکه‌ای برای تغییرات مثبت در جامعه عمل کنند.

رودکی در ابیات زیر از خواننده می‌خواهد تا با چشم بصیرت به جهان اطراف خود بنگرد؛ وی جهان را همچون دریایی می‌داند و هویت اشخاص را به کردار کشتی‌ای که باید به سلاح صلح و آرامش و نکوکاری مجهز باشد تا به سلامت از این دریا عبور کند.

این جهان را نگر به چشم خرد نی بدان چشم کان درو نگری
همچو دریاست وز نکوکاری کشتی ساز تا بدان گذری

(رودکی، ۱۳۸۵: ۱۴۰)

مولوی نیز در آثار خود به‌طور گسترده‌ای بر درک متقابل تأکید می‌کند. در مثنوی آمده است:

«آب کم جو، تشنگی آور به دست تا بجوشد آبت از بالا و پست.»

(موحد، ۱۳۹۶: ۶۷۳) دفتر ۳ بیت ۳۲۱۴

این بیت نیاز به شناخت ارزش‌های متقابل و ایجاد تعاملات انسانی عمیق‌تر را تبیین می‌کند.

پیوند میان محبت و همدلی

در اشعار مولوی، محبت و همدلی به‌طور مستقیم با یکدیگر مرتبط هستند. این دو مفهوم به‌عنوان ابزارهایی برای درک بهتر یکدیگر و ایجاد روابط عمیق‌تر مطرح می‌شوند. مولوی به این نکته اشاره می‌کند که وقتی افراد یکدیگر را درک کنند و احساسات یکدیگر را با محبت پاسخ دهند، می‌توانند از درگیری‌ها و سوء تفاهم‌ها دور شوند. این پیوند میان محبت و همدلی به شکل‌گیری فضایی صلح‌آمیز در جامعه کمک می‌کند.

مولوی در آغاز مثنوی معنوی، انسان را دور افتاده از اصل خود و سرچشمه ی عشق و محبت می‌داند و تمامی رنج‌های آدمی را حاصل همین جدایی و بریدن از اصل خویش می‌داند.

بشنو از نی چون حکایت می‌کند وز جدایی‌ها شکایت می‌کند

کز نیستان تا مرا ببریده‌اند در نفیرم مرد و زن نالیده‌اند

(موحد، ۱۳۹۶: ۳۵۳) دفتر ۱ بیت ۱ و ۲

تأثیر محبت بر جوامع انسانی

مولوی همچنین به تأثیر عمیق محبت و دوستی بر جوامع انسانی اشاره می‌کند. او با ارائه تصاویری از جوامع ایده‌آل، نشان می‌دهد که چگونه عشق و دوستی می‌توانند به ایجاد جوامعی آرام و متحد منجر شوند. این نوع تجلی محبت نه تنها در سطح فردی، بلکه در سطح اجتماعی نیز قابل مشاهده است و می‌تواند به تقویت روحیه جمعی و همبستگی اجتماعی کمک کند. در نهایت، تحلیل روابط میان مضامین در اشعار رودکی و مولوی نشان می‌دهد که محبت و دوستی به‌عنوان دو عامل کلیدی در کاهش خشم و خشونت عمل می‌کنند. این ارتباطات به‌ویژه در اشعار مولوی به‌روشنی مشهود است، جایی که او ابراز عشق و دوستی را به‌عنوان ابزارهایی مؤثر برای ترویج آرامش اجتماعی معرفی می‌کند. به‌طور کلی، این مضامین نشان‌دهنده ضرورت نهادینه کردن محبت و دوستی در روابط انسانی به‌منظور ایجاد جوامعی صلح‌آمیز و همزیست است.

مولوی در بسیاری از اشعار خود عشق را به‌عنوان راهی برای درمان خشم و نفرت بیان می‌کند:

از محبت تلخها شیرین شود از محبت مسها زرین شود

از محبت دردها صافی شود از محبت دردها شافی شود

اجتماعی مبتنی بر احترام و درک متقابل کمک کند و به کاهش درگیری‌ها و خشونت‌ها در جامعه منجر شود.

مولانا در دفتر دوم مثنوی نیکی را پاداش نیکی می‌داند و می‌فرماید:

چيست احسان را مكافات اى پسر لطف و احسان و ثواب معتبر

(مولانا، ۱۳۸۴: ۲۸۰)

رودکی در برخی اشعار خود به دعوت به نیکی، شادی و زندگی مسالمت‌آمیز اشاره دارد. مثلاً:

در يك بيت معروف، وى انسان‌ها را به آرامش و دورى از كينه و خشونت دعوت کرده و لزوم صلح و دوستی را برجسته می‌کند:

«تا بشكنى سپاه غمان بر دل آن به كه مى‌بيارى و بگسارى»

(جهانگیر منصور، ۱۳۸۱: ص ۱۵۶)

این بیت به طور نمادین عشق و همدلی را به جای خشونت و کینه پیشنهاد می‌کند.

رودکی عقیده دارد که انسان فانی می‌شود، چون هیچ چیزی باقی نیست، پس او هم به نوبت در این جهان گذران می‌کند، ولی با دنیا سر ستیز ندارد. دنیا برای رودکی محل شادی، و زندگی مرکب از همه باید‌ها و بود‌هاست. مرگ نیز یکی از همین‌هاست. انسان رودکی از پیری و مرگ می‌نالند، چون آن را پایان بخش طراوت و شادابی و زیبایی می‌داند:

مار است اين جهان و جهان جوى مارگير از مارگير مار بر آرد شى دمار

(رودکی، ۱۳۷۶: ۱۲۵)

این بیت به صراحت هدف انسان را در ایجاد اتحاد و صلح میان افراد نشان می‌دهد.

نقش ادبیات در شکل‌دهی هویت اجتماعی

اشعار رودکی و مولوی نه تنها به ترویج مفاهیم صلح و همزیستی می‌پردازند، بلکه می‌توانند نقش مهمی در شکل‌دهی هویت اجتماعی ایفا کنند. این اشعار به عنوان نمادهایی از فرهنگ و تاریخ ایرانی، می‌توانند به تقویت روحیه ملی و اجتماعی کمک کنند. از طریق این اشعار، افراد احساس تعلق به یک منشا واحد و غنی را تجربه می‌کنند که این خود می‌تواند به تقویت همبستگی اجتماعی و کاهش تنش‌ها و تفرقه‌ها کمک نماید.

از محبت مرده زنده می‌کنند از محبت شاه بنده می‌کنند
این محبت هم نتیجه دانشست کی گزافه بر چنین تختی نشست
(مولوی، ۱۳۸۴: ۲۴۵)

این ابیات بر قدرت عشق در تغییر شرایط اجتماعی و انسانی تأکید دارند.

تأثیرات اجتماعی و فرهنگی

یافته‌های این مطالعه به‌خوبی نشان‌دهنده تأثیرات عمیق مضامین عدم خشونت در اشعار رودکی و مولوی بر نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی است. این تأثیرات به‌ویژه در دو زمینه کلیدی قابل بررسی است: شکل‌دهی به نگرش‌های مثبت و ترویج فرهنگ صلح.

شکل‌دهی به نگرش‌های مثبت

اشعار این شاعران به‌وضوح تأثیر قابل توجهی در تغییر نگرش‌های اجتماعی در مورد خشم و خشونت دارند. رودکی و مولوی با به‌کارگیری زبانی عاطفی و تمثیل‌های عمیق، توانسته‌اند پیام‌هایی را منتقل کنند که به خوانندگان یادآوری می‌کند که خشم و خشونت نه تنها غیرمفيد، بلکه مضر نیز هستند. این اشعار افراد را به تفکر در مورد عواقب منفی رفتارهای خشن و تهاجمی تشویق می‌کنند و به جای آن، رفتارهای مسالمت‌آمیز و انسانی را ترویج می‌دهند. به این ترتیب، افراد به سمت ایجاد روابط مثبت و سازنده هدایت می‌شوند که می‌تواند منجر به کاهش تنش‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی گردد.

رودکی با تمجید از زیبایی‌های طبیعت و دعوت به لذت بردن از لحظات زندگی، مخاطب را به داشتن دیدگاهی مثبت تشویق می‌کند:

«آمد بهار خرم با رنگ و بوی طیب / با صد هزار نزهت و آرایش عجیب»

(جهانگیر منصور، ۱۳۸۱: ص ۹۷)

این بیت نمادگرایانه شادی و طبیعت را به عنوان راهی برای ایجاد امید در زندگی پیشنهاد می‌کند.

ترویج فرهنگ صلح

اشعار رودکی و مولوی به‌عنوان ابزارهایی مؤثر برای ترویج فرهنگ صلح و همزیستی در جوامع عمل می‌کنند. این شاعران با پرداختن به مفاهیم عشق، دوستی و همدلی، فرهنگ صلح را در جامعه نهادینه می‌کنند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که خوانندگان این اشعار، با توجه به پیام‌های آن‌ها، به‌طور ناخودآگاه به ترویج رفتارهای صلح‌آمیز و انسانی در زندگی روزمره خود می‌پردازند. این نوع ترویج می‌تواند به شکل‌گیری یک فرهنگ

عنوان موجوداتی ارزشمند می‌شناسند، به کاهش احساسات منفی و خشونت کمک می‌کنند.

کارل راجرز، یکی از بنیان‌گذاران روانشناسی انسان‌گرا، تأکید زیادی بر اهمیت عشق، محبت و پذیرش غیرمشروط دارد. او معتقد است که این عوامل در شکل‌گیری و توسعه شخصیت فرد نقش حیاتی ایفا می‌کنند. در ادامه، چند نکته کلیدی از نظریات راجرز و ارتباط آن با اشعار رودکی و مولوی بررسی می‌شود:

محبت و پذیرش غیرمشروط: راجرز بر این باور است که پذیرش غیرمشروط به افراد این امکان را می‌دهد که خود را بدون ترس از قضاوت و انتقاد ابراز کنند. این نوع از پذیرش موجب رشد و خودآگاهی افراد می‌شود. اشعار رودکی و مولوی با تأکید بر محبت و دوستی، فضایی ایجاد می‌کنند که در آن انسان‌ها به یکدیگر به‌عنوان موجوداتی باارزش نگاه می‌کنند و این می‌تواند به افزایش احساس امنیت و کاهش اضطراب و تنش‌های اجتماعی کمک کند.

خودآگاهی و رشد شخصیتی: راجرز بر این نکته تأکید دارد که در محیطی که محبت و درک متقابل وجود دارد، افراد می‌توانند به خودآگاهی و رشد شخصیتی دست یابند. اشعار این شاعران، با ایجاد فضایی تأملی، به افراد کمک می‌کند تا به درک بهتری از خود و دیگران برسند. این نوع از خودآگاهی می‌تواند به کاهش رفتارهای منفی و خشونت‌آمیز منجر شود.

کاهش احساسات منفی: با ترویج محبت و دوستی، اشعار مولوی و رودکی به کاهش احساسات منفی مانند خشم و نفرت کمک می‌کنند. در واقع، این اشعار به‌عنوان ابزاری برای ارتقاء فرهنگ صلح و همزیستی عمل کرده و می‌توانند به‌عنوان مدل‌هایی از رفتارهای مثبت و انسانی در جامعه مورد توجه قرار گیرند.

می‌توان گفت رودکی از به کار بردن واژه‌های انتزاعی و شعار گونه پرهیز می‌کند. او عوالم فکری را بسیار ساده و با زبانی قابل فهم و مهمتر از همه، تجربی و پذیرفتنی بیان می‌نماید. کلام رودکی با تجارب عمومی او آمیزش می‌یابد. او حتی امور انتزاعی مانند دنیا‌گریزی را با دلایل و کلماتی قابل فهم و موجه برای مخاطب، منطقی جلوه می‌دهد؛ به عبارت دیگر پندها کارآمد و تجربی است، نه انتزاعی و ناکارآمد. شعر او نه لهو و لغو است و نه زهد و سودا، نه افراط اندیشه دوز است، نه انزوای زندگی سوز، پندها و

خلق را چون آب دان صاف و زلال اندر آن تابان صفات ذوالجلال علم شان و عدل شان و لطف شان چون ستاره ی چرخ در آب روان (موحد، ۱۳۹۶: ۱۴۶۷) دفتر ۶ بیت ۳۲۰۴ و ۳۲۰۵

تأثیرات بلندمدت بر جامعه

تأثیرات اجتماعی و فرهنگی این اشعار می‌تواند به‌طور بلندمدت در جوامع باقی بماند. با تکرار و بازنشر این مضامین در نسل‌های مختلف، می‌توان انتظار داشت که ارزش‌های انسانی و فرهنگی مرتبط با عدم خشونت در جوامع نهادینه شوند و رفتارهای مسالمت‌آمیز به‌عنوان الگوهایی پایدار در نظر گرفته شوند.

مولانا در یکی از مفاهیم کلیدی به پذیرش بدون قید و شرط صلح و آشتی میان انسان‌ها اشاره می‌کند و می‌گوید:

«تو برای وصل کردن آمدمیم یا برای فصل کردن آمدی؟»

(موحد، ۱۳۹۶: ۳۶۶) دفتر ۲ بیت ۱۷۵۴

در مجموع، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی مضامین عدم خشونت در اشعار رودکی و مولوی نمایانگر این واقعیت است که ادبیات می‌تواند به‌عنوان ابزاری مؤثر در تغییر نگرش‌ها و ترویج فرهنگ صلح عمل کند. این اشعار نه تنها بر فردیت افراد تأثیر می‌گذارند، بلکه می‌توانند به شکل‌گیری جوامع سالم و صلح‌آمیز کمک کنند. بنابراین، این مطالعه به‌خوبی نشان می‌دهد که ادبیات، به‌ویژه اشعار شاعران بزرگ فارسی، می‌تواند نقشی کلیدی در ترویج ارزش‌های انسانی و اجتماعی ایفا کند.

مقایسه با نظرات روانشناسان

مقایسه نتایج این مطالعه با نظریات روانشناسی کارل راجرز و آلبرت باندورا نشان می‌دهد که مضامین شناسایی‌شده در اشعار رودکی و مولوی با اصول روانشناسی مثبت و یادگیری اجتماعی همخوانی دارند. این ارتباطات به‌ویژه در زمینه‌های محبت، همدلی و کاهش رفتارهای خشن قابل توجه است.

نظریات کارل راجرز

کارل راجرز، به‌عنوان یکی از بنیان‌گذاران روانشناسی انسان‌گرا، بر اهمیت عشق، محبت و پذیرش غیرمشروط تأکید می‌کند. نظریه او نشان می‌دهد که در محیطی که محبت و درک متقابل وجود دارد، افراد می‌توانند به خودآگاهی و رشد شخصیتی دست یابند. اشعار رودکی و مولوی با تأکید بر ارزش‌های انسانی، به‌ویژه محبت و دوستی، این اصول را تأیید می‌کنند. به‌علاوه، اشعار این شاعران با ایجاد فضایی که در آن انسان‌ها یکدیگر را به

اندرزهای او معتدل و میانه است؛ نه انسان را به ترک همه چیز و به دنیا گریزی فرا می‌خواند و نه به دلبستگی‌ها و متعلقات دنیایی، پای بند می‌سازد. در یکی از اشعار خود باز هم به زبانی ساده و با دلایلی پذیرفتنی از مخاطب می‌خواهد که اندوه مال را از دل بزدايد:

بیا دل و جان را به خداوند سپاریم / اندوه درم و غم دینار نداریم
جان را ز پی دین و دیانت بفروشیم / وین عمر فنا را به ره غزو گزاریم
(رودکی، ۱۳۷۶: ۹۷)

فضای انسانی و ارزشمندی: اشعار این شاعران با تأکید بر ارزش‌های انسانی، بر این نکته تأکید دارند که هر فرد دارای ارزش و کرامت خاصی است. این دیدگاه باعث می‌شود که افراد یکدیگر را نه تنها به‌عنوان رقیب یا دشمن، بلکه به‌عنوان همکاران و همراهان انسانی ببینند. این نوع از بینش می‌تواند به شکل‌گیری روابط مثبت و کاهش درگیری‌ها در جامعه کمک کند.

نظریات کارل راجرز به‌وضوح با مضامین عشق، محبت و پذیرش در اشعار مولوی و رودکی همخوانی دارد. این اشعار نه تنها به ترویج ارزش‌های انسانی کمک می‌کنند، بلکه به‌عنوان ابزاری برای ایجاد فضایی آرام و حمایتی در جامعه عمل می‌کنند. به این ترتیب، نظریات راجرز و پیام‌های شاعران بزرگ فارسی می‌توانند به‌عنوان منابعی غنی برای فهم بهتر رفتارهای انسانی و ترویج فرهنگ صلح و همزیستی مورد استفاده قرار گیرند.

نظریات آلبرت باندورا

آلبرت باندورا، با معرفی نظریه یادگیری اجتماعی، تأکید می‌کند که انسان‌ها از طریق مشاهده و الگوبرداری از رفتارهای دیگران یاد می‌گیرند. اشعار رودکی و مولوی می‌توانند به‌عنوان الگوهای مثبت رفتاری عمل کنند که افراد از آن‌ها یاد می‌گیرند. باندورا همچنین بر نقش همدلی و ارتباطات انسانی در یادگیری و تغییر رفتار تأکید دارد. در این راستا، اشعار مولوی با ترویج محبت و همدلی، به شکل‌گیری الگوهای رفتاری مثبت و کاهش رفتارهای خشن کمک می‌کنند. آلبرت باندورا، روانشناس مشهور و بنیان‌گذار نظریه یادگیری اجتماعی، تأکید می‌کند که انسان‌ها از طریق مشاهده و الگوبرداری از رفتارهای دیگران یاد می‌گیرند. این نظریه به‌ویژه در زمینه‌های یادگیری اجتماعی و تغییر رفتار بسیار تأثیرگذار است. در

ادامه، نکات کلیدی از نظریات باندورا و ارتباط آن با اشعار رودکی و مولوی بررسی می‌شود:

یادگیری از طریق مشاهده: باندورا معتقد است که افراد از طریق مشاهده رفتارهای دیگران، به‌ویژه در محیط‌های اجتماعی، یاد می‌گیرند. این نوع یادگیری می‌تواند شامل الگوهای مثبت و منفی باشد. اشعار رودکی و مولوی به‌عنوان الگوهای مثبت رفتاری عمل می‌کنند و خوانندگان را به سمت رفتارهای انسانی، محبت و همدلی هدایت می‌کنند. این اشعار می‌توانند به‌عنوان منابعی برای یادگیری رفتارهای مثبت در نظر گرفته شوند.

نقش همدلی در یادگیری: باندورا بر نقش همدلی و ارتباطات انسانی در یادگیری و تغییر رفتار تأکید دارد. همدلی به افراد این امکان را می‌دهد که احساسات و تجربیات دیگران را درک کنند و به این ترتیب رفتار خود را متناسب با آن تنظیم کنند. اشعار مولوی با ترویج محبت و همدلی، فضایی را ایجاد می‌کنند که در آن خوانندگان می‌توانند به درک بهتری از یکدیگر برسند و این امر به شکل‌گیری رفتارهای مثبت و کاهش خشونت کمک می‌کند.

الگوهای رفتاری مثبت: تحلیل اشعار نشان می‌دهد که رودکی و مولوی، با پرداختن به مضامین عشق و دوستی، به شکل‌گیری الگوهای رفتاری مثبت کمک می‌کنند. باندورا معتقد است که مشاهده رفتارهای مثبت می‌تواند به تقویت و نهادینه کردن این رفتارها در جامعه منجر شود. این اشعار، با ارائه پیام‌های انسانی و عاطفی، می‌توانند خوانندگان را به اتخاذ رفتارهای مسالمت‌آمیز و حمایت‌گرانه ترغیب کنند.

کاهش رفتارهای خشن: نظریات باندورا بر این اصل تأکید دارند که مشاهده رفتارهای خشن می‌تواند به تکرار این رفتارها در فرد منجر شود. از سوی دیگر، اشعار مولوی با ترویج محبت و همدلی به کاهش رفتارهای خشن و ناهنجاری‌های اجتماعی کمک می‌کنند. این نوع از آموزه‌ها می‌تواند به‌عنوان الگوهایی برای ترویج فرهنگ صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز عمل کند.

نظریات آلبرت باندورا با مضامین شناسایی شده در اشعار رودکی و مولوی همخوانی دارد. این اشعار به‌عنوان الگوهای مثبت می‌توانند به شکل‌گیری رفتارهای انسانی و کاهش تنش‌های اجتماعی کمک کنند. با تکیه بر اصول یادگیری اجتماعی، می‌توان نتیجه گرفت که ادبیات نه تنها می‌تواند بر تغییر رفتارهای فردی تأثیر بگذارد، بلکه به‌طور کلی می‌تواند بر نگرش‌های

بلکه می‌تواند به‌عنوان یک نیروی اجتماعی مؤثر در تغییر رفتارهای فردی و جمعی عمل کند.

نتایج این مطالعه به‌طور مؤکدی نشان می‌دهد که مضامین موجود در اشعار این دو شاعر بزرگ، می‌تواند تأثیرات مثبت و ماندگاری بر روی نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی افراد بگذارد. با ترویج ارزش‌های انسانی و ارتباطات مثبت، این اشعار می‌توانند به کاهش تنش‌ها و درگیری‌ها در جامعه کمک کنند و فرهنگ صلح و همزیستی را نهادینه سازند.

بنابراین، این نتایج می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای تحقیقات آینده در حوزه ادبیات و روانشناسی اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد. پژوهشگران می‌توانند با بررسی عمیق‌تر ارتباط میان ادبیات و رفتارهای اجتماعی، به شناخت بهتری از چگونگی تأثیرگذاری ادبیات بر زندگی اجتماعی و فردی بپردازند. این رویکرد می‌تواند به توسعه نظریات جدید و کاربردی در زمینه‌های مختلف ادبی و روانشناختی منجر شود و به تدریج ما را به سوی فهم عمیق‌تری از چالش‌ها و فرصت‌های موجود در جوامع بشری سوق دهد.

در نهایت، مقایسه نتایج این مطالعه با نظریات کارل راجرز و آلبرت باندورا تأیید می‌کند که مضامین شناسایی شده در اشعار رودکی و مولوی با اصول روانشناسی مثبت و یادگیری اجتماعی همخوانی دارد. این همخوانی نشان می‌دهد که ادبیات می‌تواند به‌عنوان ابزاری مؤثر در ترویج ارزش‌های انسانی، کاهش رفتارهای خشن و شکل‌دهی به روابط مثبت انسانی عمل کند. بنابراین، این اشعار نه تنها به‌عنوان متونی ادبی، بلکه به‌عنوان منابعی غنی برای تأمل در مسائل روانشناختی و اجتماعی نیز محسوب می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این مطالعه بررسی و تحلیل مفهوم عدم خشونت در شعر خراسانی و عراقی به‌ویژه در آثار رودکی و مولوی و تأثیر آن بر درک اجتماعی و روانشناختی مخاطبان بود. یافته‌های این مطالعه به‌طور قابل توجهی بر ارتباط میان ادبیات و رفتارهای اجتماعی تأکید می‌کنند و نشان می‌دهند که اشعار رودکی و مولوی با ترویج محبت، همدلی و عدم خشونت می‌توانند تأثیرات عمیقی بر نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی داشته باشند. این تأثیرات در واقع ناظر بر این نکته است که ادبیات می‌تواند به‌عنوان ابزاری مؤثر در شکل‌دهی به فرهنگ اجتماعی عمل کند (یارنز و همکاران، ۲۰۲۲). اشعار این شاعران

اجتماعی و فرهنگی جامعه تأثیرگذار باشد. به این ترتیب، اشعار این شاعران بزرگ می‌توانند به‌عنوان منابعی غنی برای ترویج ارزش‌های انسانی و بهبود روابط اجتماعی مورد استفاده قرار گیرند.

ارتباط محبت و همدلی

هر دو نظریه کارل راجرز و آلبرت باندورا به‌روشنی بر ارتباط میان محبت و همدلی با کاهش رفتارهای خشن تأکید دارند. این نظریات به ما نشان می‌دهند که چگونه ابراز محبت و ایجاد ارتباطات عاطفی می‌تواند منجر به تقویت رفتارهای مثبت و انسانی شود. نتایج این مطالعه به‌ویژه در زمینه اشعار رودکی و مولوی تأکید می‌کنند که این شاعران بزرگ با ارائه تصاویری زیبا و عمیق از محبت و دوستی، می‌توانند به‌طور مؤثری به کاهش تنش‌ها و درگیری‌ها در جوامع کمک کنند.

این اشعار با بیان احساسات عمیق انسانی، افراد را به فکر کردن در مورد اهمیت ارتباطات مثبت و همدلانه ترغیب می‌کنند. مضامین محبت و همدلی در این اشعار نشان می‌دهند که این ارزش‌ها نه تنها بر روابط فردی تأثیرگذار هستند، بلکه می‌توانند به‌عنوان نیرویی مؤثر در تغییر رفتارهای اجتماعی عمل کنند. به عبارتی، وقتی که افراد به یکدیگر محبت می‌کنند و همدیگر را درک می‌کنند، احتمال وقوع رفتارهای خشن آلوده به‌طور چشمگیری کاهش می‌یابد. این فرآیند نه تنها به تقویت روابط انسانی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به تدریج فرهنگ صلح و همزیستی را در جامعه نهادینه سازد. به‌طور خلاصه، می‌توان گفت که اشعار رودکی و مولوی به‌عنوان منبعی برای ارتقاء محبت و همدلی در جوامع عمل می‌کنند و با ترویج این ارزش‌ها، می‌توانند به‌صورت مؤثری به کاهش خشونت و تنش‌های اجتماعی کمک کنند. از این منظر، ادبیات به‌عنوان ابزاری برای ارتقاء فرهنگ صلح و انسانی به‌شمار می‌آید که می‌تواند تأثیرات عمیق و ماندگاری بر رفتارها و نگرش‌های فردی و اجتماعی داشته باشد.

دستاوردهای اجتماعی

توجه به نظریات روانشناسی، به‌ویژه نظریات کارل راجرز و آلبرت باندورا، در فهم بهتر تأثیرات اجتماعی و فرهنگی اشعار رودکی و مولوی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این نظریات به ما کمک می‌کنند تا به درک عمیق‌تری از نقش ادبیات در شکل‌دهی به نگرش‌ها و رفتارها دست یابیم. رودکی و مولوی، با ترویج محبت و همدلی در آثارشان، به ما نشان می‌دهند که ادبیات نه تنها وسیله‌ای برای بیان احساسات و تجربیات انسانی است،

بزرگ، با ارائه تصاویری زیبا از روابط انسانی و تأکید بر ارزش‌های انسانی، به ما یادآوری می‌کنند که محبت و همدلی نه تنها اصول اخلاقی بلکه اصولی عملی برای ایجاد جوامع مسالمت‌آمیز و پایدار هستند.

تحلیل مضامین شناسایی شده در اشعار نشان می‌دهد که ترویج محبت و دوستی می‌تواند به کاهش رفتارهای خشونت‌آمیز کمک کند. به‌ویژه، در اشعار مولوی، ما شاهد پیام‌هایی هستیم که به شکل‌گیری روابط مثبت و تعاملات انسانی توجه دارند. این اشعار نشان می‌دهند که افراد با اتخاذ رفتارهای محبت‌آمیز و همدلانه می‌توانند نه تنها خود را از تنش‌های اجتماعی رها سازند، بلکه می‌توانند به بهبود شرایط اجتماعی نیز کمک کنند. این نکته تأکید می‌کند که ادبیات، به‌ویژه در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی، می‌تواند تأثیرات بسزایی بر روی نگرش‌ها و رفتارها داشته باشد. علاوه بر این، یافته‌ها به ما این امکان را می‌دهند که درک کنیم ادبیات و شعر به عنوان شکل‌های هنر می‌توانند به عنوان الگوهایی برای رفتار مثبت و الگوهای یادگیری اجتماعی عمل کنند. از نظر باندورا، یادگیری از طریق مشاهده یکی از مهم‌ترین جنبه‌های یادگیری اجتماعی است (فویز و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین، اشعار رودکی و مولوی می‌توانند به عنوان الگوهایی برای رفتارهای انسانی مثبت محسوب شوند که می‌توانند در بین نسل‌های مختلف انتقال یابند و تأثیرگذار باشند.

این یافته‌ها همچنین به اهمیت سرمایه‌گذاری در ادبیات و هنر به عنوان ابزارهای ترویج فرهنگ صلح و همزیستی اشاره دارند. با توجه به تأثیر عمیق اشعار بر روی نگرش‌های اجتماعی، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که اشعار نه تنها باید در متون آموزشی گنجانده شوند، بلکه باید به عنوان ابزارهایی برای تغییر رفتارهای اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرار گیرند. این مطالعه می‌تواند مبنایی برای پژوهش‌های آینده باشد که به بررسی بیشتر تأثیرات ادبیات بر رفتارهای اجتماعی و روانشناختی می‌پردازند. به‌طور خاص، می‌توان به بررسی بیشتری در مورد چگونگی انتقال این پیام‌های مثبت از طریق اشعار و ادبیات به نسل‌های آینده و تأثیر آن‌ها بر تغییرات اجتماعی پرداخته شود. این موضوعات می‌توانند در نهایت به ایجاد جوامع انسانی‌تر و بهبود روابط اجتماعی در مقیاس وسیع‌تری منجر شوند (امیراحمدی، ۱۳۹۵). بنابراین، می‌توان گفت که یافته‌های این مطالعه نه تنها به درک ما از نقش ادبیات در فرهنگ و جامعه کمک می‌کنند، بلکه می‌توانند به عنوان الگوهایی برای ترویج رفتارهای مثبت و انسانی در دنیای

امروز نیز مورد استفاده قرار گیرند. با توجه به چالش‌های موجود در جوامع معاصر، توجه به ارزش‌های انسانی و ترویج محبت و همدلی می‌تواند به عنوان یکی از راه‌حل‌های مؤثر در راستای کاهش خشونت و تنش‌های اجتماعی در نظر گرفته شود.

با ادامه تحلیل یافته‌ها، لازم است به این نکته اشاره کنیم که اشعار رودکی و مولوی می‌توانند به عنوان منابع غنی برای یادگیری و الهام‌بخشی در جهت تغییرات اجتماعی تلقی شوند. این اشعار نه تنها در ارائه پیام‌های محبت‌آمیز و همدلانه موفق بوده‌اند، بلکه می‌توانند به عنوان مبنایی برای ایجاد گفت‌وگوهای جدید در جامعه عمل کنند (ریاحی، ۱۳۸۸). با بررسی مضامین این اشعار، ما به مجموعه‌ای از اصول اخلاقی دست می‌یابیم که می‌تواند به عنوان راهنما برای حل مشکلات اجتماعی و فرهنگی معاصر عمل کند. تأکید بر همدلی و ارتباطات انسانی در اشعار این شاعران می‌تواند به عنوان ابزاری برای مبارزه با ناهنجاری‌های اجتماعی و ایجاد همبستگی میان افراد مختلف مورد استفاده قرار گیرد. در دنیای معاصر، که گاهی احساس تنهایی و جدایی در جوامع گسترش می‌یابد، پیام‌های محبت و دوستی که در این اشعار موجود است، می‌تواند به تقویت پیوندهای اجتماعی و ایجاد یک جامعه متصل و همدل کمک کند. این امر به‌ویژه در زمینه‌های مختلف اجتماعی، مانند خانواده، محیط کار و جامعه مدنی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (بکری امینه و براتی خوانساری، ۱۳۹۳).

علاوه بر این، یافته‌ها نشان می‌دهند که ادبیات می‌تواند به عنوان یک بستری برای بیان اعتراضات اجتماعی و انتقادات مؤثر عمل کند. شاعران بزرگ مانند رودکی و مولوی با استفاده از زبان شاعرانه، به نقد شرایط اجتماعی و سیاسی زمان خود پرداخته‌اند و این روند می‌تواند در دنیای امروز نیز تداوم یابد. این بدان معناست که ادبیات نه تنها می‌تواند به ترویج محبت و همدلی کمک کند، بلکه می‌تواند فضایی برای گفت‌وگو و تعامل در مورد چالش‌های اجتماعی فراهم آورد. در نهایت، نتیجه‌گیری از این مطالعه تأکید می‌کند که توجه به مضامین ادبیات کلاسیک فارسی می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر در ترویج فرهنگ صلح و همزیستی در جوامع معاصر مورد استفاده قرار گیرد. این ادبیات نه تنها به عنوان یک میراث فرهنگی ارزشمند تلقی می‌شود، بلکه می‌تواند به عنوان منبعی برای الهام و آموزش در زمینه‌های روانشناسی اجتماعی و رفتارهای انسانی به کار گرفته شود. بنابراین، با توجه به یافته‌های این مطالعه، پیشنهاد می‌شود که

پژوهشگران و فعالان اجتماعی بیشتر به بررسی و تحلیل تأثیرات ادبیات بر روی رفتارها و نگرش‌های اجتماعی پرداخته‌اند. این رویکرد می‌تواند به شناخت عمیق‌تری از کارکردهای اجتماعی ادبیات و نقش آن در بهبود روابط انسانی منجر شود و در نهایت به ایجاد جامعه‌ای انسانی‌تر و پایدارتر کمک کند. در این راستا، برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی در زمینه تأثیر ادبیات بر رفتارهای اجتماعی نیز می‌تواند به گسترش این دانش و فرهنگ در بین عموم مردم کمک کند. در نهایت، انتظار می‌رود که این مطالعه به عنوان یک نقطه شروع برای تحقیقات بیشتر در این حوزه عمل کند و به غنای ادبیات و روانشناسی اجتماعی کمک کند. این می‌تواند به ترویج ارزش‌های انسانی و بهبود روابط اجتماعی در دنیای معاصر منجر شود و به‌ویژه به نسل‌های آینده این امکان را بدهد که با استفاده از این آموزه‌ها به ایجاد یک جامعه بهتر و مسالمت‌آمیزتر دست یابند (افراسیاب-پور، ۱۳۹۰).

محدودیت‌های طراحی و اجرای این مطالعه می‌تواند به چندین جنبه مرتبط باشد. یکی از محدودیت‌های اصلی، وابستگی به تفسیرهای شخصی از اشعار رودکی و مولوی است. این تفسیرها ممکن است تحت تأثیر زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی مختلف قرار گیرند و در نتیجه، نتایج به‌دست‌آمده ممکن است به‌طور کامل نمایانگر تمام ابعاد موضوع نباشد. همچنین، محدودیت در دامنه نمونه‌گیری می‌تواند تأثیرگذار باشد؛ به‌طوری که اگر جامعه مورد مطالعه به‌طور جامع‌تر و شامل افراد با زمینه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی باشد، نتایج ممکن است به‌صورت متفاوتی ظاهر شوند. علاوه بر این، نبود ابزارهای کمی برای سنجش دقیق برخی از مفاهیم روانشناختی، مانند همدلی و محبت، می‌تواند باعث شود که داده‌های جمع‌آوری‌شده در این زمینه ناقص و غیرقابل اعتماد باشند. این مسئله می‌تواند تأثیر مستقیمی بر اعتبار و قابلیت تعمیم نتایج مطالعه داشته باشد. همچنین، ممکن است عواملی دیگر، مانند تجربیات شخصی افراد و تأثیرات اجتماعی معاصر، بر نگرش‌های آن‌ها نسبت به اشعار تأثیر بگذارد و این عوامل ممکن است در این مطالعه به‌خوبی مورد بررسی قرار نگیرند.

با توجه به این محدودیت‌ها، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده به‌منظور بهبود کیفیت و دقت نتایج، رویکردهای ترکیبی مورد استفاده قرار گیرد. استفاده از روش‌های کیفی و کمی به‌صورت همزمان می‌تواند به درک عمیق‌تری از تأثیرات اشعار بر رفتارهای اجتماعی و روانشناختی منجر

شود. به‌علاوه، گسترش جامعه مورد مطالعه به گروه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی می‌تواند به افزایش تعمیم‌پذیری نتایج کمک کند. از نظر کاربردی، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های اجتماعی بر اساس مضامین شناسایی‌شده در این اشعار طراحی شوند. این برنامه‌ها می‌توانند به‌طور خاص بر روی ترویج محبت، همدلی و فرهنگ صلح تمرکز داشته باشند. به‌عنوان مثال، فعالیت‌های هنری و ادبی، مانند شعرخوانی و کارگاه‌های نویسندگی، می‌توانند به عنوان روش‌هایی برای ارتقاء این ارزش‌ها در میان جوانان و جامعه عمومی استفاده شوند. همچنین، برگزاری نشست‌ها و سمینارهای بین‌رشته‌ای میان پژوهشگران حوزه ادبیات و روانشناسی می‌تواند به تبادل نظر و ایجاد همکاری‌های جدید در این زمینه منجر شود. این نوع همکاری‌ها می‌تواند به گسترش دامنه تحقیقات و ایجاد پروژه‌های مشترک بین حوزه‌های مختلف علمی کمک کند و به درک بهتری از تأثیرات ادبیات بر رفتارها و نگرش‌های اجتماعی منجر شود.

در نهایت، توجه به بازخوردهای اجتماعی و فرهنگی در طراحی برنامه‌های آموزشی و پژوهشی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به تغییرات سریع اجتماعی و فرهنگی در دنیای معاصر، انعطاف‌پذیری در رویکردها و برنامه‌ها می‌تواند به موفقیت این طرح‌ها کمک کند و تأثیر مثبت آن‌ها را در جوامع هدف افزایش دهد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایزه است. به جهت حفظ رعایت اصول اخلاقی در این پژوهش سعی شد تا جمع‌آوری اطلاعات و استفاده از آن‌ها مبتنی بر اسناد پژوهشی معتبر باشد و در موارد ضروری ارجاع‌دهی انجام شود.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می‌باشد.
نقش هر یک از نویسندگان: این مقاله از رساله دکتری نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم استخراج شده است.

تضاد منافع: نویسندگان همچنین اعلام می‌دارند که در نتایج این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از اساتید راهنما و مشاوران این پژوهش تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

اسماعیل پور، ابوالقاسم (۱۳۹۷). همدلی و جهانی شدگی در شعر معاصر جهان؛ با تکیه بر پائوندها، البوت و یاز. نخستین همایش بین‌المللی ادبیات: زبان همدلی. <https://civilica.com/doc/802247>

افراسیاب پور، علی اکبر. (۱۳۹۰). مولوی و حیرت عارفانه. عرفان اسلامی (ادیان و عرفان)، ۷(۲۷).

<https://sid.ir/paper/405940/fa>

امامی، نصرالله (۱۳۷۳). رودکی استاد شاعران، چاپ اول، تهران: جامی.

امیدعلی، حجت اله (۱۴۰۰). تحلیل خشم در مثنوی مولوی با تکیه بر نظریه استعاره مفهومی لیکاف. متن پژوهی ادبی، ۲۵(۸۸)، ۸۵-۶۰.

Doi:10.22054/itr.2019.38652.2533

امیراحمدی، ابوالقاسم. (۱۳۹۵). مولوی، نظریه پردازی خلاق. همایش بین‌المللی شرق شناسی، فردوسی و فرهنگ و ادب پارسی.

<https://sid.ir/paper/828445/fa>

بکری امینه، سهیلا، و براتی خوانساری، محمود. (۱۳۹۳). نماز از منظرگاه مولوی. گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران.

<https://sid.ir/paper/823632/fa>

تدین، مهدی (۱۳۹۱). عدم و معانی آن در مثنوی و غزلیات مولانا جلال الدین محمدبلخی. پژوهش‌های ادب عرفانی، ۶(۲)، ۶۴-۲۵.

https://jplli.ui.ac.ir/article_16416.html

رودکی، ابوالقاسم (۱۳۸۱). دیوان رودکی و شرح احوال و آثار او. تنظیم و تصحیح: جهانگیر منصوری، تهران، چاپ دوم، انتشارات دوستان.

رودکی، ابو عبدالله (۱۳۷۶). دیوان رودکی، بر اساس نسخه سعید نفیسی و باگینسکی، تهران: نگاه.

ریاحی، محمدامین. (۱۳۸۸). مولوی و ادبیات مولویه. همایش بین‌المللی اندیشه‌های جهانی مولانا جلال الدین محمد بلخی.

<https://sid.ir/paper/811305/fa>

خسروی، حسین (۱۳۸۹). سبک شعر رودکی. مجله ی زبان و ادبیات فارسی، ۱۱(۱)، ۹۶-۶۷.

مظفریان، علیرضا (۱۳۹۱). ویژگی‌های بنیادی سبک‌های شعر فارسی. مجله تاریخ ادبیات، ۳(۷۱)، ۲۹۲-۲۶۵.

https://hlit.sbu.ac.ir/article_98720.html

مولانا، جلال‌الدین (۱۳۸۴). مثنوی معنوی. تصحیح به کوشش رینولدالین نیکلسون، تهران: شهرزاد.

مولانا، جلال‌الدین (۱۳۹۰). مثنوی معنوی. تصحیح به کوشش رینولدالین نیکلسون، چاپ اول، تهران: کهنمویی.

مولانا، جلال‌الدین (۱۳۹۶). مثنوی معنوی. تصحیح به کوشش محمدعلی موحد، تهران: انتشارات هرمس فرهنگ سرای زبان و ادبیات فارسی.

مولانا، جلال‌الدین (۱۳۸۴). کلیات شمس تبریزی. تصحیح بدیع الزمان فروزان فر، تهران: علم.

نفیسی، سعید (۱۳۷۶). دیوان رودکی سمرقندی. چاپ دوم، تهران: نگاه.

References

- Afrasiabpour, A. A. (2011). Maulavi and mystical wonder. Islamic Mysticism (Religions and Mysticism), 7(27), 0-0. (In Persian). <https://sid.ir/paper/405940/fa>
- Alia-Klein, N., Gan, G., Gilam, G., Bezek, J., Bruno, A., Denson, T. F., Hendler, T., Lowe, L., Mariotti, V., Muscatello, M. R., Palumbo, S., Pellegrini, S., Pietrini, P., Rizzo, A., & Verona, E. (2020). The feeling of anger: From brain networks to linguistic expressions. *Neuroscience and biobehavioral reviews*, 108, 480-497. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2019.12.002>
- Amir Ahmadi, A. (2015). Molvi, creative theorizing. International Conference on Oriental Studies, Ferdowsi and Persian Culture and Literature. (In Persian). <https://sid.ir/paper/828445/fa>
- Bakleri Amine, S., & Barati Khansari, M. (2013). Prayer from Maulavi's viewpoint. Nationwide meeting of the Iranian Persian Language and Literature Promotion Association. (In Persian). <https://sid.ir/paper/823632/fa>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.38.2.218>
- Berke, D. S., Carney, J. R., & Lebowitz, L. (2022). The Role of Anger in Traumatic Harm and Recovery for Sexual Violence Survivors. *Journal of trauma & dissociation: the official journal of the International Society for the Study of Dissociation (ISSD)*, 23(1), 24-36. <https://doi.org/10.1080/15299732.2021.1934937>
- DeCelles, K. A., Adams, G. S., Howe, H. S., & John, L. K. (2021). Anger Damns the Innocent. *Psychological science*, 32(8), 1214-1226. <https://doi.org/10.1177/0956797621994770>
- Emami, N. (1994). *Rudaki: The master of poets* (1st ed.). Tehran, Iran: Jami.
- Esmailpour, A. (2018). Empathy and globalization in contemporary world poetry: Focusing on Pound, Eliot, and Paz. In *Proceedings of the First International Conference on Literature: The*

- Language of Empathy.*
<https://civilica.com/doc/802247>
- Forbes, D., Adler, A. B., Pedlar, D., Asmundson, G. J. G., & MHRIC across the Five Eyes Nations (2023). Problematic anger in military and veteran populations with and without PTSD: The elephant in the room. *Journal of anxiety disorders*, 96, 102716.
<https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2023.102716>
- Forbes, D., Metcalf, O., Lawrence-Wood, E., & Adler, A. B. (2022). Problematic Anger in the Military: Focusing on the Forgotten Emotion. *Current psychiatry reports*, 24(12), 789–797.
<https://doi.org/10.1007/s11920-022-01380-x>
- Ghani, A. (2010). *Rudaki: The father of Persian poetry*. New York, NY: Global Books.
- Green, M. C., & Brock, T. C. (2000). The role of transportation in the persuasiveness of public narratives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 701–721.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.5.701>
- Khosravi, H. (2010). The style of Rudaki's poetry. *Journal of Persian Language and Literature*, 1(1), 67–96.
- Legette, K. B., Supple, A., Harris, J., & Halberstadt, A. G. (2023). Teachers' racialized anger: Implications for discipline disparities. *Journal of school psychology*, 99, 101221.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2023.05.004>
- Levin-Aspenson, H. F., Diehl, J. M., Boyd, S. I., & Zimmerman, M. (2023). Levels of Anger Severity in Psychiatric Patients. *The Journal of nervous and mental disease*, 211(1), 29–34.
<https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000001566>
- Mawlānā Rūmī. (2004). *The essential Rumi* (translated by Coleman Barks). San Francisco, CA: HarperSanFrancisco.
- Molana, J. (2005). *Masnavi Ma'navi* (R. A. Nicholson, Ed.). Tehran, Iran: Shahrzad.
- Molana, J. (2011). *Masnavi Ma'navi* (R. A. Nicholson, Ed.; 1st ed.). Tehran, Iran: Kohanamooyi.
- Molana, J. (2017). *Masnavi Ma'navi* (M. A. Movahed, Ed.). Tehran, Iran: Hermes Publications & House of Persian Language and Literature.
- Molana, J. (2005). *Kolliyat-e Shams-e Tabrizi* (B. Forouzanfar, Ed.). Tehran, Iran: Elm.
- Nafisi, S. (1997). *Divan of Rudaki Samarqandi* (2nd ed.). Tehran, Iran: Negah.
- Nordman J. C. (2022). Anger management: Mechanisms of glutamate receptor-mediated synaptic plasticity underlying animal aggression. *The international journal of biochemistry & cell biology*, 142, 106120.
<https://doi.org/10.1016/j.biocel.2021.106120>
- Oliva, A., Ferracini, S. M., Amoia, R., Giardinieri, G., Moltrasio, C., Brambilla, P., & Delvecchio, G. (2023). The association between anger rumination and emotional dysregulation in borderline personality disorder: A review. *Journal of affective disorders*, 338, 546–553.
<https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.06.036>
- Omidali, H. (2021). Analysis of Anger in Rumi's Masnavi Relying on Lakoff's Conceptual Metaphor Theory. *Literary Text Research*, 25(88), 60–85.
[Doi:20.1001.1.22517138.1400.25.88.3.7](https://doi.org/10.1001.1.22517138.1400.25.88.3.7)
- Riahi, M. A. (2009). Molavi and Molavi's literature. International Conference of the World Thoughts of Maulana Jalaluddin Mohammad Balkhi. (In Persian). <https://sid.ir/paper/811305/fa>
- Rudaki, A. (2002). *Divan of Rudaki and an account of his life and works* (J. Mansouri, Comp. & Ed.; 2nd ed.). Tehran, Iran: Doustan Publications.
- Rudaki, A. (1997). *Divan of Rudaki* (Based on the versions by S. Nafisi & Baginsky). Tehran, Iran: Negah.
- Sneezum B. (2022). Don't Look Back in Anger. *Journal of cardiac failure*, 28(2), 346–347.
<https://doi.org/10.1016/j.cardfail.2022.01.007>
- Tadayon, M. (2012). Non-Being and its Meanings in Molana's Mathnavi and Sonnets. *Research on Mystical Literature*, 6(2), 25–64.
https://jpll.ui.ac.ir/article_16416.html
- Toledo, T. A., Hellman, N., Lannon, E. W., Sturycz, C. A., Kuhn, B. L., Payne, M. F., Palit, S., Güereca, Y. M., Shadlow, J. O., & Rhudy, J. L. (2019). Anger Inhibition and Pain Modulation. *Annals of behavioral medicine : a publication of the Society of Behavioral Medicine*, 53(12), 1055–1068.
<https://doi.org/10.1093/abm/kaz016>
- van Dijk, T. L., Videler, A. C., Aben, H. P., & Kop, W. J. (2024). Anger regulation in patients with functional neurological disorder: A systematic review. *General hospital psychiatry*, 88, 30–47.
<https://doi.org/10.1016/j.genhosppsych.2024.02.014>
- Yarns, B. C., Cassidy, J. T., & Jimenez, A. M. (2022). At the intersection of anger, chronic pain, and the brain: A mini-review. *Neuroscience and biobehavioral reviews*, 135, 104558.
<https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2022.104558>